

Erken Cumhuriyet Dönemi Türk-Alman Askerî İlişkileri ve General Hilmar von Mittelberger'in Harp Okullarındaki Faaliyetleri

Turkish-German Military Relations in the Early Years of the Republic and the Activities of General Hilmar von Mittelberger in Military Academy

Resul ALKAN*

Öz

Osmanlı askerî modernleşmesinde Prusya geleneği, Yüzbaşı Helmuth von Moltke ile başlamıştır. Helmuth von Moltke başkanlığındaki heyetin Osmanlı ordusundaki faaliyetlerinden yaklaşık bir asır sonra Almanya'dan gelen danışmanlar, Türkiye Cumhuriyeti tarafından ordunun çeşitli kademelerinde yeniden görevlendirilmiştir. Daha önceki askerî heyetlerle karşılaştırıldığında kâğıt üstündeki görevleri orduya bağlı akademilerde dersler vermek ile sınırlı olan Alman danışmanlar, Almanya'daki resmî görevlerinden istifa etmişlerdir. Türk Silahlı Kuvvetleri ile kendi ülkeleri ve askerî kurumlarını bağlamayan özel anlaşmalar imzalamışlar ve ülkelerinde kazandıkları maaşın üstünde bir ücret karşılığında Türkiye'de görev yapmışlardır. 1925-1939 yılları arasında-Türkiye'deki Alman elçiliklerinde görevli askerî ataşeleri bir kenara bırakırsak- 36 Alman Türkiye'nin Kara ve Deniz Harp Okullarında görev almıştır. Bunların içerisinde Almanya'daki son görevi korgenerallik rütbesi ile, en kıdemlisi Hilmar von Mittelberger, 7 sene gibi kısa sürede geride bıraktığı eserleri ile en ön plana çıkan isimdir. İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcıyla beraber ülkesine geri dönen Alman general, ülkesinin genelkurmay karargâhında Türkiye ile alakalı görüşmelere katılmış ve burada Alman ordusunun generallerini Türkiye'nin savunma gücü hakkında bilgilendirmiştir.

Anahtar Kelimeler: General Hilmar von Mittelberger, Türk-Alman Askerî İlişkileri, Harp Okulları, Türk Askerî Tarihi, Hatırat.

Abstract

The Prussian tradition in Ottoman military modernization began with Captain Helmuth von Moltke. Approximately a century after the activities of the delegation headed by Helmuth von Moltke in the Ottoman army, advisors from Germany were re-assigned by the Republic of Turkey at various levels of the army. Compared to previous military delegations, German consultants, whose duties were limited to lecturing at military academies on paper, resigned from their official duties in Germany. They have signed special agreements with the Turkish Armed Forces that do not bind their own countries and military institutions, and have served in Turkey for a wage higher than the salary they earned in their country. Between 1925 and 1939, apart from the military attachés in the German embassies in Turkey, 36 German served in Turkish Military and Naval War Schools. Among these, Hilmar von Mittelberger is the most prominent name with his works that he left behind in a short period of 7 years, with his last position in Germany with the rank of lieutenant general. The German general, who returned to his country with the beginning of the Second World War, attended the talks about Turkey at the headquarters of his country's general staff, where he informed the generals of the German army about Turkey's defense power.

Makale Geliş Tarihi: 15.05.2020. Makale Kabul Tarihi: 19.04.2021.

* Dr. Öğretim Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Siyasi Tarih Anabilimdalı, E-mail: resulalkan@cumu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0489-5772.

görsel

Akademik Bakış

95

Cilt 14
Sayı 28
Yaz 2021

Key Words: *General Hilmar von Mittelberger, Turkish-German military relations, Turkish Military Academy, memoirs.*

Giriş

Osmanlı Devleti'nde Sultan I. Abdülhamid (1774-1789) döneminde başlayan ve Birinci Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sonuna kadar bir asırı geçen zaman diliminde ordunun ıslahı için Batılı bir çok devletten askerî danışman istihdam edilmiştir. Yabancı danışmanlarla yürütülen reformlarla öncelikle perişan durumda bulunan ordunun düzene sokulması düşünülmüştür. Burada nihai amaç, toprak kayıplarının önüne geçilmesi olsa da köklü ve yapısal niteliklerden uzak bu reformların yetersiz kaldığı iddia edilebilir. Osmanlı Devleti'nin son iki yüzyılına hâkim askerî reform geleneği Cumhuriyet'in kuruluşunu takip eden yıllarda da karşımıza çıkmaktadır.

Makalemizde, Alman General Hilmar von Mittelberg'in Türkiye ve Almanya'daki faaliyetlerinin yanı sıra Türk ordusu ve siyaseti üzerine yaptığı değerlendirmeleri ve gözlemleri aktarılmaktadır. Ayrıca, von Mittelberger'in Hitler rejimi ile olan münasebetlerinin onun İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) esnasındaki kariyerine etkileri üzerine durulmaktadır. 1933-1939 yılları arasında Harp Okullarında verdiği dersler ile Türk Silahlı Kuvvetlerinin kurmay ve subay kadrolarının yetiştirilmesine katkıda bulunan von Mittelberger'in Alman Askerî Arşivinde muhafaza edilen ve yayımlanmamış hatıratı, makalemizin ana kaynağını oluşturmaktadır. Araştırmalarımız esnasında elde ettiğimiz bilgilere göre, 1925-1939 yılları arasında sayıları 36'yı bulan subay ve üst rütbeli Alman danışman ve eğitmen, Kara ve Deniz Harp Okullarında istihdam edilmiştir. Ortalama 2 ila 4 yıl arasında değişen anlaşmalarla 1925 yılından itibaren istihdam edilen subaylar, görev sürelerinin dolması ile beraber ülkelerine geri dönmüşlerdir. İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle birlikte, Türkiye'de özel anlaşma ile bulunan Almanlar ülkelerine dönmek zorunda kalmışlardır.

1835'te Helmuth von Moltke ile başlayan, ardından 1882 yılında Otto von Kaehler, 1885'te Colmar von der Goltz ve 1913 Liman von Sandersle devam eden ve Birinci Dünya Savaşı'nda Türk-Alman İttifaki ile sonlanan ordu reformlarında Alman askerî heyeti geleneği hakkında, Türk ve Alman tarih yazımında önemli çalışmalar kaleme alınmıştır.¹ Fakat aynı durum Cumhuriyet

1 Helmuth von Moltke'den Liman von Sanders'e Alman askerî misyonlarıyla alakalı teferruatlı bilgi için bkz. Kemal Beydilli, "II. Abdülhamid Devrinde Gelen İlk Alman Askerî Heyet Hakkında", *Tarih Dergisi*, Sayı: 32, İstanbul 1979, s. 481-494; Necmettin Alkan, "II. Abdülhamid Devrinde İstihdam Edilen İlk Alman Askerî Heyetinin Komutanı Otto von Kaehler ve İki Tarafın Beklentileri", *Tarih Dergisi*, Sayı: 43, İstanbul 2007, s. 135-165; Necmettin Alkan, "Wilhelm Colmar von der Goltz", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Ek-1, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2016, s. 478-480; Jehuda L. Wallach, *Bir Askerî Yardımın Anatomisi*, (çev. Fahri Çeliker), Genelkurmay Yayınevi, Ankara 1985. Birinci Dünya Savaşı'na kadar Osmanlı ile Alman İmparatorluğu arasındaki silah ticareti için ayrıca bkz. Fahri Türk, *Türkiye ile Almanya Arasındaki Silah Ticareti 1871-1914- Krupp Firması, Mauser Tüfek Fabrikası, Alman Silah ve Cephane Fabrikaları*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2012; Naci Yorulmaz, *Büyük Savaşın Kara Kutusu. 2. Abdülhamid'den I.*

dönemi Türk-Alman askerî ilişkileri için geçerli değildir. İkinci Dünya Savaşı Türk-Alman siyasi ilişkilerinin yoğunluk kazandığı Türk tarih yazımında her iki ülkenin tarihçileri iki savaş arası Türk-Alman askerî ilişkilerini kısmen de olsa bir kaç sayfa ile değerlendirirken, kapsamlı araştırmaların eksikliği görülmektedir.² Fakat Fahri Türk'ün Türkiye ile Almanya arasında 1923-1945 yıllarını kapsayan silah ticaretini konu edinen makalesi, iki ülke askeri ilişkileri alanındaki nadir çalışmalardandır.³ Türk-Alman askerî ilişkileri alanında en son kaleme alınan kapsamlı ve bu alanda önemli katkılar sunan eser Alman tarihçi Gerhard Grüßhaber tarafından yayımlanmıştır. Çalışma, 1908 Jön Türk Devrimi ile 1938'de Atatürk'ün ölümü arasında Türk ve Alman orduları arasında askerî bilginin karşılıklı olarak aktarılması konusuna odaklanmaktadır.⁴

Hilmar von Mittelberger özelinde biyografik bir çalışma, araştırmalarımız sonucunda bulunamamıştır. Bu çalışmamızla, iki dünya savaşı arası dönem Türk-Alman askerî ilişkilerini kapsayan tarih literatürüne katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Çalışmamızda cevabı aranan başlıca sorular şunlardır: Alman Generalin yüksek yaşına rağmen Türkiye'ye gelişini ve burada çalışmasını gerektiren sebepler nelerdir? Türkiye hakkında bilgileri sadece Osmanlı cephesinde görev almış Almanlardan duydukları ve okudukları ile sınırlı olması münasebetiyle buradaki gözlemleri daha ziyade hangi alanları kapsamaktadır? İki otoriter rejim olarak tarif ettiği Türk ve Alman yönetim pratikleri ve liderleri arasında hangi benzerlikler ve farklılıklara değinmiştir? Von Mittelberger 1939 yılında niçin Almanya'ya geri dönmüştür ve ayrıca savaş esnasında hangi faaliyetlerde bulunmuştur?

Dört başlıktan oluşan çalışmamızda, şu metodolojik yol izlenecektir: İlk bölümde 1925'den itibaren Türk ordusunda görev alan Alman subayların kim oldukları, kaynakların el verdiği ölçüde, incelenecektir. İkinci bölümde ise General Hilmar von Mittelberger'in 1933 öncesi Alman ordusundaki görevleri ve faaliyetleri ile Türkiye'ye gelişinin ardından ve Türkiye'de icra ettiği eğitimlik hizmetinden oluşmaktadır. Üçüncü bölüm Alman Generalin İkinci Dünya Savaşı esnasındaki faaliyetlerine odaklanmaktadır. Son bölümde ise von Mittelberger'in hatıratında Türk kurmay komutanları hakkındaki tespitleri ve Türkiye ve Almanya'nın politik sistemlerinin Atatürk ve Hitler özelinde karşılaştırmalı yorumlarına yer verilmektedir.

Dünya Savaşı'na Osmanlı Silah Pazarının Perde Arkası, Kronik Kitap, İstanbul 2018.

- 2 1918-1945 yılları arasındaki Türk-Alman ilişkileri hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Cemil Koçak, *Türk-Alman İlişkileri (1923-1939). İki Dünya Savaşı Arasındaki Dönemde Siyasal, Kültürel, Askerî ve Ekonomik İlişkiler*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991; Sabine Mangold-Will, *Begrenzte Freundschaft. Deutschland und die Türkei 1918-1933*, Wallstein Verlag Göttingen 2013; Yavuz Özgüldür, *Türk Alman İlişkileri (1923-1945)*, Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, Ankara 1993.
- 3 Fahri Türk, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye ile Almanya Arasındaki Silah Ticareti", *Belleten*, Cilt: LXXIX, Sayı: 285, Ankara, 2015, s.761-782.
- 4 Gerhard Grüßhaber, *The German Spirit in the Ottoman and Turkish Army, 1908-1938: A History of Military Knowledge Transfer*, Walter de Gruyter, Oldenburg 2018, s. 1-26.

Gazi

Akademik
Bakış

97

Cilt 14
Sayı 28
Yaz 2021

1923 Sonrasında Türk Kara ve Deniz Harp Okullarında Alman Danışmanlar

Birinci Dünya Savaşı'nda mağlup olan Almanya'nın devamı Weimar Cumhuriyeti ve Osmanlı Devleti'nin yerini alan Türkiye Cumhuriyeti, savaş sonrası süreçte dış politika açısından benzerlik gösteren sorunlarla karşılaşmışlardır. Fakat iki ülke adına büyük toprak ve egemenlik kaybı anlamına gelen bu duruma karşı tepkiler farklılık arz etmekteydi. Almanlar, kendilerini ağır yükümlülük altına sokan 1919 Versailles Barış Antlaşması'nı imzalamak durumunda kalırken, 1920 Sevr Antlaşması'nı reddeden Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları Millî Mücadele'den zaferle ayrılmış ve savaş alanında alınan bu zaferi, 1923 Lozan Antlaşması ile tescil ettirmişlerdir.

Türk ordusu, 1911 Trablusgarb Savaşı ile Millî Mücadele arasında geçen 10 yıl boyunca süre gelen savaşlarda yorgun düşmüştür. Zaferle çıkılan Millî Mücadele, ardından Lozan Antlaşması ve nihayetinde 1923 yılında Cumhuriyet'in ilanını takip eden yıllarda Türkiye yeni bir atılım içerisinde iken, Almanya ise siyasi kargaşalar ve ekonomik sorunlarla yüzleşmek zorunda kalmıştır. Almanlar adına bir nevi ülkenin kapitülasyonu ile eş değer görülen Versailles Barış Antlaşması hükümlerinden ve 1923 yılında yaşanan hiperenflasyonun sonuçlarından en derinden etkilenen kesim, Alman ordu mensupları olmuştur. Alman askerî birliklerindeki görevlerinden savaş sonrası ekonomik ve siyasi nedenlerden dolayı ayrılmak durumunda kalan subaylar için savaş sonrası süreçte kalkınma politikalarını hayata geçiren Türkiye gibi ülkeler önemli iş fırsatları sunmuştur. Genç Türkiye Cumhuriyeti'ndeki siyasi, ekonomik ve kültürel gelişmeleri Alman gazeteleri için derleyip yorumlayan Hans Tröbst⁵ ve Alman gazetelerinin Türkiye temsilciliğini yıllarca elinde bulunduran emekli Albay Hans Rabe gibi subay kökenli isimler, Cumhuriyet'in ilanın ardından da Türkiye'de yaşamaya devam etmişlerdir.⁶

30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Mütarekesi'nin 19. ve 23. maddeleri uyarınca Osmanlı Devleti, müttefiki Alman İmparatorluğu ile her türlü diplomatik ilişkiyi kesmiştir. Osmalı topraklarında bulunan Alman sivil ve askerî personelin Almanya'ya dönmesiyle Türkiye ile Almanya arasındaki ilişkiler kesilmiş olsa da, Millî Mücadele döneminde Almanya'dan Rusya gibi

5 Hans Tröbst'ün kaleminden Millî Mücadele döneminde Türkiye'de yaşananlar için bkz. Hans Tröbst, *Mustafa Kemal'in Ordusunda Bir Alman Yüzbaşı*, Kırmızıkeçi Yayınevi, İstanbul 2019. Tröbst'ün, Türkiye'nin de içinde bulunduğu farklı ülkelerdeki gazetecilik faaliyetleri için ayrıca bkz: Hartwig Gebhardt: *Mir fehlt eben ein anständiger Beruf. Leben und Arbeit des Auslandskorrespondenten Hans Tröbst (1891-1939)*, Edition Lumière, Bremen 2007.

6 1908'de Osmanlı ordusunun ıslahı kapsamında Türkiye'ye gelen Hans Rabe, savaşın bitimine kadar burada çeşitli cephelerde bulunmuştur. Kaynaklardan takip edebildiğimiz kadarıyla 1933 yılına kadar da Leipziger Neueste Nachrichten, Hamburger Nachrichten und Rheinisch-Westfälische Zeitung gibi Alman gazetelerin Türkiye temsilciliğini yürütmüştür. Resul Alkan, *Die „Türkische Post“: Eine deutsche Propagandazeitung in der Türkei 1926-1944*, LitVerlag, Münster 2019, s. 27.

üçüncü devletler üzerinden silah siparişi verilmiştir. 1922 yılında bir Alman silah firmasına verilen ve 10 milyon adeti bulan tüfek mühimmatı, ücretinin ödenmesine rağmen Türkiye'ye teslim edilmemiştir. Bunun üzerine Alman Dışişleri Bakanlığı'na yapılan şikâyet ise, Versailles Barış Antlaşması'ndan kaynaklanan yükümlülüğün Alman Dışişleri Bakanlığı'nın elini kolunu bağlaması nedeniyle, Almanların bu şikâyete mesafeli kalmalarını zorunlu hale getirmiştir.⁷

Lozan Konferansı'nın sona ermesinin ardından, Kasım 1923'te Türk Hükümetinin Alman Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla Alman Genelkurmayı'na ilettiği 5 Türk subayın Alman askerî okullarında eğitim görmesi konusundaki başvurusu, Alman Genelkurmayı tarafından reddedilmiştir. Buna sebep olarak ise yabancı subayların eğitim adı altında bu şekilde Alman ordusunun işleyişi ve durumu ile alakalı mahrem bilgilere ulaşabilme ve bu bilgilerin üçüncü ülkelerle paylaşımı ihtimali üzerinde durulmuş olsa da, Alman Genelkurmayı'nın bu reddedici tutumunu, Versailles Barış Antlaşması sebebiyle oluşabilecek siyasi sorunların engellenmesine yönelik atılmış bir adım olarak yorumlayabiliriz. Ayrıca, bu teklifin görüşüldüğü dönemde, Türkiye ile Almanya arasında diplomatik ilişkilerin de başlamadığı ve iki ülke elçilerinin göreve henüz atanmadıklarının altını çizmek gerekir.⁸

Türkiye Cumhuriyeti'ni temsilen Kemalettin Sami Paşa'nın Berlin'e ve Almanya'yı temsilen Rudolf Nadoly'nin İstanbul Büyükelçiliği'ne atanması ile başlayan resmî diplomatik ilişkiler de Alman Genelkurmayı'nın ve Dışişleri Bakanlığı'nın tutumunda bir değişikliğe yol açmamıştır. Alman Dışişleri Bakanlığı yetkilileri, görevine yeni başlayan Rudolf Nadoly'yi uyarı, Kara ve Deniz Harp Okullarında görevlendirilmesi düşünülen Alman danışmanların alımına ne Alman Dışişleri Bakanlığı'nın ne de Alman Genelkurmayı'nın aktif şekilde müdahil olacağına, Türk tarafına iletilmesini istemiştir.⁹ Bu sebeptendir ki, Türk ordusunun kurmayları tarafından yakından tanınan ve Liman von Sanders askerî heyetinin bir üyesi olan emekli Albay Hans Rabe'nin aracılığıyla Kara ve Deniz Harp Okullarında görevlendirilecek Alman danışmanların seçimi için görüşmelere başlanmıştır.¹⁰

Görüşmelerde Türk yetkililerin önem verdiği konu ise belli tecrübe sahibi subayların alımının ön planda tutulması olmuştur. Daha da ilginç detay ise Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı donanmasında görevde olan Yavuz zırhlısının mürettebatından Deniz Binbaşı Erich von Müller, yine aynı gemiden

7 Mangold-Will, a.g.e., s. 366.

8 Mangold-Will, a.g.e., s. 366-367.

9 Mangold-Will, a.g.e., s. 367.

10 Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın İstanbul'daki Askerî Ataşesi Otto von Lossow, Hans Rabe'yi savaş sonrası Türkiye'nin son durumu hakkında en çok teferruat sahibi olan kişi olarak yorumlamaktadır. Mangold-Will, a.g.e., s. 367.

Albay Richard Ackermann, Hamidiye tabyası kumandanı Deniz Binbaşı Fritz Wossidlo gibi isimlerin teklifine, Türk tarafının soğuk bakmasıdır.¹¹ Nihayetinde sonuçlanan görüşmeler kapsamında Birinci Dünya Savaşı'nda Alman kuvvetlerinde 3. Ordu komutanlığı görevinde bulunmuş Albay Wilhelm von Klewitz, Binbaşı von Massow ve Alman Hava Kuvvetlerinden Binbaşı von Massenbach Şubat 1925'ten itibaren Kara Harp Okulunda, Binbaşı Reichenbach ise aynı tarihte Topçu Atış Okulunda görevlerine başlamıştır.¹² Deniz Harp Okulunda ise Amiral Ernst von Gagern, Deniz Binbaşılıarı Wehner ve Roedenbeck 1926'dan itibaren görev yapmıştır.¹³

Alman subaylarla gerçekleştirilen görüşmeler, Türkiye Cumhuriyeti'nin Berlin Büyükelçisi Kemalettin Sami Paşa tarafından sürdürülüp nihayete erdirilmiştir.¹⁴ Özel insiyatif ile istihdam edilecek askerî heyetlerin Versailles Barış Antlaşması kapsamının dışında tutulmasını fırsat bilen ve kendi ordularından ayrılan Almanlar¹⁵ Türkiye'deki 2 yıllık görev sürelerinin ardından Almanya'ya geri dönerken, yerlerine yine Alman ordusu ile ilişkisi kesilmiş subaylar, 1939'un Ekim ayına kadar gelmeye devam etmiştir.¹⁶ Bu bağlamda Kara ve Deniz Harp Okullarında, İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar geçen dönemde, Alman ekolünün tercih edildiği gözlemlenmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin askerî yönetim kadrolarının Harp Okullarında Alman danışmanların tercihini ise kurmay kadroyu oluşturan subayların von der Goltz'un yıllarca görev aldığı askerî okul mezunu olmaları ve ayrıca ordu envanterinde önemli derecede Alman yapımı silah ve askerî teçhizatın kullanımına devam edilmesi ile açıklayabilmek mümkün olacaktır.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar Kara Harp Okulunda 24 Alman, Deniz Harp Okulunda ise 12 Alman danışmanın ismi, Alman Genelkurmayı arşivinde bulunan Türk ordusunun hizmetindeki Alman subayları listesinde geçmektedir. Hilmar von Mittelberger'in dışında görev almış Almanların içerisinde Birinci Dünya Savaşı'nda rekor sayıda savaş ve ticari gemiyi batıran ve 1931-1938 yılları arasında Türkiye'de bulunan Amiral Lothar von Arnauld

11 Bundesarchiv-Militärarchiv Freiburg (BArch-MA), N 239/66, s. 15.

12 Mangold-Will, a.g.e., s. 368.

13 BArch-MA, MSg 2/3284, s. 47.

14 BArch-MA, N 239/66, s. 34.

15 Aynı yıllarda Türkiye'nin dışında Çin ve Güney Amerika ülkeleri de Alman subaylar için iş imkanı sunanmaktaydı. Gerhard Granier: "Quellen des Bundesarchivs zur Tätigkeit deutscher Militärberater im Ausland", *Aus der Arbeit der Archive: Beiträge zum Archivwesen, zur Quellenkunde und zur Geschichte; Festschrift für Hans Booms*, Editör: Friedrich P. Kahlenberg, Boppard am Rhein, Boldt 1989, s. 426-441.

16 Fakat Deniz Harp Okulu'nda görevli Alman Amiral Lothar von Arnauld de la Periere ve Firkateyn Kaptanı Weisbach gibi yaptığı hizmetlerden memnun kalınan eğitimcilerin iki yıllık anlaşmalarının bitiminde, görev süreleri üç yıl daha uzatılmıştır. Ayrıca, yeni alınacakların sözleşmelerinin iki yerine üç yıllık yapılması da aynı kararname ile imzalanmıştır. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Kararlar Daire Başkanlığı (1928-), BCA, Fon Adı: 30-18-1-2., Yer Numarası: 34-17-6., 18.03.1933.

de la Periere ve ayrıca 1933'ten itibaren 6 yıl Deniz Harp Okulunda danışman olan ve İkinci Dünya Savaşı'nda Alman Deniz kuvvetlerinde Amiral rütbesine yükselen Paul Wülfing von Ditten donanmadaki önemli isimler arasındadır.¹⁷

1937 yılında Hilmar von Mittelberger'in de katkılarıyla kurulan Hava Harp Okulunda görev almak üzere Almanya'dan istenen pilot talebine ise dönemin Alman Hava Kuvvetleri komutanı Hermann Göring karşı çıkmıştır. Almanya'nın Türkiye ile olan politik ilişkileri bakımından Göring'in bu kararını, dar görüşlülüğün bir yansıması olarak eleştiren von Mittelberger anılarında, Türk tarafının bu sebeple İngiltere'den eğitimci pilot talep ettiğini ve İngilizlerin ise bu fırsatı kaçırmadan Albay ve Binbaşı rütbesinde iki pilotu yollamak suretiyle Türkiye'nin bu talebine anında olumlu cevap verdiğini belirtmiştir.¹⁸

Hilmar von Mittelberger'in Türk Harp Okullarındaki Faaliyetleri

Hilmar von Mittelberger'in Türkiye'deki askerî faaliyetlerine geçmeden önce, onun hayatının belli kesitlerini özetle vermek faydalı olacaktır. 1878'de Münih'te dünyaya gelen von Mittelberger, aynı şehirde bulunan Harp Okulundan 1909 yılında Teğmen olarak mezuniyetinin akabinde 1913 senesinde Bavyera Eyaleti silahlı kuvvetlerinin ana merkezinde görevine başlamıştır.¹⁹ Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcıyla birlikte yüzbaşı rütbesini aldıktan sonra Bavyera eyaleti ordu birliklerinde çeşitli görevlerde bulunmuş ve savaş sonunda ise binbaşılığa terfi etmiştir. 1920-1923 yılları arasında askerî mektepte piyade birlikleri için taktik dersleri vermiştir. Von Mittelberger'in savaş sonrasındaki ordu kariyerinde ilginç bir detay, Almanya'nın Bayreuth şehrinde konuşlu Piyade Alayı'nın komutanı olduğu esnada, 1923 yılında Adolf Hitler ve arkadaşları tarafından organize edilen darbe planı istihbarat bilgisine, darbeden 10 gün önceden ulaşmasıdır. Bilgiyi hemen bölge komutanı Otto von Lossow'u bildirmiş ve darbenin başarısızlıkla sonuçlanmasına katkı sağlamıştır.²⁰ Von Mittelberger, Türkiye'deki görevi öncesinde 1927'den itibaren Alman ordusunun o dönemki en yüksek askerî okul olan Waffenschule'de bölüm başkanlığının yanı sıra aynı kurumda kara ve hava savunma dersleri vermiş ve general rütbesini almasının akabinde ise askerî okul müfettişliği görevinde bulunmuştur.²¹

Von Mittelberger'in ülkesinde, Türkiye'deki Harp Okulları ile eş değerdeki bir kurumda bölüm başkanlığı görevindeyken, dili ve kültürü hakkında sınırlı bilgiye sahip olduğu bir ülkeye gitme kararını almasında en önemli etken Türkiye'den aldığı cazip tekliftir. Von Mittelberger, Almanya'da bulunduğu 1932 yılında aldığı yıllık maaş 18.000 mark iken, Türkiye'de alacağı yıllık maaş

17 BArch-MA, MSg 2/3284, s. 48.

18 BArch-MA, N40/12, s. 7.

19 Institut für Zeitgeschichte München (IfZ), ZS 679, s. 3.

20 BArch-MA, N40/8, 22. Haziran 1946 tarihli mektup.

21 IfZ, ZS 679, s. 3.

28.000 markı aşmaktadır.²² Bu da Almanya’da aldığı ücretin üçte biri fazlasına tekabül etmektedir.²³ “Türkiye Cumhuriyeti Millî Müdafâ vekâleti namına Türkiye Cumhuriyeti’nin Berlin Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Kemal Aziz Bey ile mutahassis Ferik Ritter von Mittelberger arasında”, 4 Şubat 1933 tarihinde imzalanan mukavelede von Mittelberger’in görevi, “kolordu, ordu, ordular grubu gibi büyük sevkülceyş birliklerine ait sevkülceyş tedrisatı”, şeklinde tanımlanmıştır.²⁴ Harp Okullarında görevlendirilen Alman danışmanların maaşları rütbelere göre değişkenlik göstermektedir. Vergilerin kesilmesiyle ortalama ödenen aylık maaş 500-900 lira arasında iken, von Mittelberger’in maaşının yüksek olmasının sebebi onun Harp Okullarında görevli Almanlar içerisinde en kıdemlisi olmasıdır. Von Mittelberger 4 yıl ve üzeri bir zaman diliminde Türkiye’de görev yapan Almanların önemli bir birikimle ülkelerine dönüş yaptıklarını aktarmaktadır.²⁵

Von Mittelberger, Sirkeci tren garında Harp Okulları Komutanı Ali Fuat Erden ve bazı yüksek rütbeli subayların karşılamasının ertesi günü görevine başlamış ve kendini bir anda yoğun çalışma temposu içerisinde bulmuştur.²⁶ İlk etapta Harp Okullarında 3. sınıf öğrencilerine ders vermiştir. Alman Generalden, görevinin henüz ilk günlerinde Ankara’daki Genelkurmay merkezinden Türkiye’yi kapsayan bir hava savunma sisteminin kurulması hakkında detaylı bir rapor hazırlaması da istenmiştir.²⁷ Von Mittelberger Türkçe bilmediğinden bütün dersleri, görüşmeleri, konferansları ve yazıları tercüman yardımıyla Türkçeye aktarılmıştır. Görevi boyunca farklı tercümanlarla çalıştığını, fakat bunlar içerisinde en memnun kaldığı isim olarak sonrasında Türk ordusunda generalliğe kadar yükselen Salih Erkuş’a ayrı bir parantez açmayı ihmal etmemektedir.²⁸ Von Mittelberger’in, bu zor mesleği hakkıyla yerine getiren ve Alman askerî terimlere ve literatürüne oldukça hâkim biri olarak tarif ettiği Erkuş, 1911-1913 yılları arasında Almanya’da Piyade Alayı’nda görev almış ve 1943 senesinde Türk Generallerin Doğu Cephesinde Alman birliklerinin durumunu yerinde inceleyen ve Hitler ile görüşen heyetin içinde bulunmuştur.²⁹ Von Mittelberger, genel yapısı itibarıyla Alman etkisinin hissedildiği Harp Okullarını özel bir formatı olan kurum olarak nitelerken, ders içeriklerinin ve eğitim sürelerinin Alman modeline uygun biçimde

22 BArch-MA, N40/12, s. 4.

23 Von Mittelberger’in ülkesinde aldığı yıllık ücret kendisinin 26 Nisan 1946 tarihli *Nazilerin Tasfiyesi Davası* için el yazısıyla doldurduğu belgeden hesaplanmıştır. BArch-MA, N40/8.

24 BArch-MA, N40/2, s. 20; Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi’nde bulunan 21 Kasım 1932 tarihli kararnameye göre, von Mittelberger’in Harp Okullarına danışman sıfatıyla atanması onaylanmıştır. BCA, Fon Adı: 30-18-1-2., Yer Numarası: 32-72-1., 21.11.1932.

25 BArch-MA, N40/12, s. 5.

26 BArch-MA, N40/12, s. 6.

27 BArch-MA, N40/12, s. 6.

28 1943’te Korgeneral olan Salih Erkuş Sivas’ta bulunan 12. Tümenin komutanıydı. Rifat Bali, “Hitler ile Görüşme. Ordu Komutanı Orgeneral Cemil Cahit Toydemir’in Almanya Gezisi”, *Toplumsal Tarih*, Eylül 2007, Sayı: 165, s. 40.

29 Bali, a.g.m., s. 40.

geliştirildiğini yazmıştır.³⁰

Alman General, Harp Okullarında görev yaptığı süre içerisinde yüksek rutbesi ve ilerlemiş yaşından dolayı kendisine saygı duyulduğu ve oldukça iyi davranıldığı için altını çizmektedir. Von Mittelberger, Harp Okullarında sözleşme süreleri dolan Almanların sözleşmelerinin uzatılıp uzatılmaması ve görev sürelerinin dolmasıyla Almanya'ya geri dönenlerin yerine hangi danışmanların alınacağı konusunda Türk yetkilerin kendisi ile sürekli fikir alışverişi bulunduğunu, memnuniyetle belirtmektedir.³¹ Von Mittelberger, Şubat 1933 ile Ekim 1939 tarihleri aralığında Harp Okullarındaki görevleri, hiç bir Alman askerî kuruma bağlı olmadan ve Türk Genelkurmayı ile imzaladığı özel anlaşma kapsamında belirlenen sınırlar çerçevesinde yaptığını anlatıyor. Sadece Türkiye'nin çıkarlarını ön planda tuttuğuna vurgu yaparak, görevlerini şu şekilde sıralamaktadır:

- a. *Harp Okullarında strateji ve taktik konulu derslerin verilmesi.*
- b. *Yıllık düzenlenen ve Harp Okullarından mezun subay ve generallerin katıldığı Genelkurmay gezileri ve stratejik tatbikatların yönetimi. Aynı zamanda tugay ve bölük komutanları gibi kurmay kadronun taktik ve stratejik yeteneklerinin değerlendirilmesi de bana aitti. Şu an görevde bulunanların büyük bir bölümü benim öğrencilerimdi.*
- c. *Askerî literature ait yayınlara katkıda bulunma. Derslerim, askerî taktik ve stratejik konuları kapsayan görüşlerim, yayınlanan takribî 50 kitap ile Türk Genelkurmayı'nda dağıtılmıştır.*
- d. *Strateji, organizasyon ve mühimmat bakımından Türkiye'nin kara savunması alanında danışmanlık görevi.*³²

Beş madde şeklinde zikrettiği görev alanları bir hayli önemli görülmektedir. Von Mittelberger'in yeni kurulan devletin kurmay subaylarının eğitimlerinin şekillenmesinde doğrudan rol oynadığı anlaşılıyor. Bu anlamda von Mittelberger'in faaliyetleri, von Moltke ve von der Goltz'le mukayese edilebilir. Devamında Alman General, bu görevlerinin genel bir değerlendirmesini yapıyor. Kendi ifadesiyle "yedi yıllık" faaliyetlerini yorumlarıyla birlikte şöyle anlatıyor:

"Türklerin askerî planlamaları hakkında gerçek manada fikir sahibi olmak oldukça zordur. Türk mentalitesine de uygun olan askerî konulardaki abartılı gizlilik, yabancıların ülke savunması konuları ve organizasyonu hakkında fikir sahibi olmalarını engellemekteydi. Fakat buradaki çalışmamın mutlak şartı olduğundan, Türk askerî konuları hakkında engelle karşılaşmadan malumat sahibi olan tek yabancı subay bendim. Kurgulanması ve yönetiminde payımın olduğu her bir Genelkurmay gezisi ve Kara ve Hava Savunma konularını da kapsayan stratejik tatbikat, aktuel askerî sorulara cevap niteliğindedi.

30 BArch-MA, N40/12, s. 7.

31 BArch-MA, N40/12, s. 4.

32 BArch-MA, N40/2.

Bu sebepten ordunun askerî kabiliyet gücünü ölçebilmek amacıyla gerçekleşen stratejik tatbikatların gerçek manada gizli tutulan belgelere dayanması gerekmektedir. Ordunun kurmay kadrosunun katıldığı gezileri benim hem Türkiye'nin Batı bölgesi Doğu Trakya'ya, hem de Anadolu'nun yabancılar için girişi yasaklı derin bölgelerine gitmemi sağladı. Bu geziler stratejik ve taktiksel manada arazinin keşfi ile bağlantılı olduğundan, bölgelerin coğrafi savunma koşulları hakkında da bilgi sahibi oldum.³³

Alman Generalin bu anlattıklarından Türk yetkililer üzerinde belli bir güven kazandığı anlaşılmaktadır. Bunun bir neticesi olarak yabancıların girmesi yasak bir çok askerî alanı görme fırsatını elde ettiği ve bu elde ettiği bilgileri de İkinci Dünya Savaşı'nda kendi ülkesinin genel kurmayının istifadesine sunduğu da bilinmektedir. Bu nedenle Türkiye'de görevlendirilen danışmanlara güven konusu üzerinde bir kez daha düşünülmesi gereken bir sorundur. Von Mittelberger, 1 Ağustos 1939'da iki aylık yaz tatilini ülkesinde geçirmek amacıyla Almanya'ya gider ve orada bulunduğu esnada savaş başlar. Savaşın arifesinde ülkesinin Genelkurmay yetkilileri tarafından Berlin'e görüşmeye çağırılan Alman General, 10 ile 15 Ağustos 1939 tarihleri arasında, savaşın başlangıcından yaklaşık 2 hafta önce, Berlin'de Kara Kuvvetleri komutanı Walther von Brauchitsch, Genelkurmay Başkanı Wilhelm Keitel, Orgeneral Franz Halder ve askerî istihbarat şefi Wilhelm Canaris ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Von Mittelberger, görüşmelerde Kara Kuvvetleri Komutanı Walther von Brauchitsch'in kendisinden Türk ordusu ve birliklerinin operasyon kabiliyeti konusunda kapsamlı rapor isteğine nasıl bir cevap verdiği hakkında bilgi vermezken, Türk Harp Okullarındaki görevinden ayrılıp Bulgar ordusunda danışman sıfatıyla görev alma teklifini ise "*Türkiye ile Bulgaristan arasındaki ilişkilerin dostane atmosferde seyretmediği ve uzun yıllara dayanan Türk ordusundaki görevinden sonra komşusu Bulgaristan'da görev almasının uygun olmayacağı sebebiyle*" reddettiğini yazmaktadır.³⁴

Hitler Almanyasına Dönüşü

Almanya'nın savaşta olduğu esnada yabancı bir ülkenin hizmetinde olmayı içine sindiremediğini aktaran von Mittelberger, ilginç bir bilgiden de bahseder. Hitler'in, Harp Okullarında görevli Alman danışmanların Türkiye'de kalmalarını tavsiye etmesine rağmen Führer'in isteğini yerine getirmeyerek, Türk ordusu ile Ekim 1940'a kadar geçerliğini koruyan sözleşmesini sonlandırma isteğini, Türk ve Alman makamlarına bildirir. Hitler'in böyle bir isteği olsa da Ağustos 1939'da iki aylığına ülkelerine giden Harp Okullarında görevli Almanların geri dönüşlerinin hemen akabinde sözleşmeleri Türk Genelkurmayı tarafından sonlandırılmış ve ülkelerine geri dönerek Alman ordusunun hizmetine girmişlerdir.³⁵ Savaşın başlamasıyla Berlin'de kalan von Mittelberger'in

33 BArch-MA, N40/2.

34 BArch-MA, N40/12, s. 43-44.

35 BArch-MA, N40/12, s. 45.

ilerleyen yaşına rağmen Alman ordusuna katılma isteği kabul görmemiştir. Alman Genelkurmayından aldığı, kendi rütbesinde uygun bir görev yerinin boş olmadığı cevabını hayal kırıklığıyla kabul etmek zorunda kalmıştır. Von Mittelberger, alınan bu kararın arkasında yatan sebebi, kendisinin 1923 Hitler darbesinde aldığı darbe karşıtı pozisyon ve Hitler'in Alman danışmanların Türkiye'de kalması telkinine uymamasına dayandırmaktadır.³⁶ Berlin'de üstlenmek istediği görev isteği karşılık bulmayan von Mittelberger, 1940'ın başında hayal kırıklığıyla Münih'e taşınır. Burada Türkiye, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz üzerine askerî makaleler yazar ve çok sayıda katılımcının iştiraki ile çeşitli enstitü ve üniversitelerde kendi ifadesiyle 50'yi aşan sayıda konferans verir. Hatıratında yine konferanslarına devam ettiği esnada Propaganda Bakanı Joseph Goebbels'in bürokratları ile yaşadığı bir anısını da paylaşır:

“Şunu rahat bir şekilde söyleyebilirim ki, konferanslarımda Nasyonal Sosyalist propagandaya hiç bir şekilde teslim olmadım. Aksine, savaş esnasında Türkiye ve Arap ülkelerinin tutumundan dolayı Almanya'da sıkça ortaya çıkan yanılısamalara karşı tutum sergilemişimdir. Yine bir konferans vesilesiyle Berlin'de, çok sayıda dinleyicinin bulunduğu esnada, Propaganda Bakanlığı yetkilileri ile bir tartışma yaşadım. Pek de optimist söylemlere dayanmayan konuşmam, onların beklentilerine uymamış olacak ki, gelecekte yapacağım konferansların öncesinde, konuşma içeriğinin kontrol amacıyla Propaganda Bakanlığı'nın sansüründen geçmesinin zorunlu olduğu söylendi. Onların bu dayatmalarını kesinlikle yerine getirmediim.”³⁷

Alman General ilmi faaliyetleri gerçekleştirdiği esnada yakın dostu, General Friedrich von Cochenhausen'den gelen teklifle Münih'te, *Deutsche Gesellschaft für Wehrpolitik und Wehrwissenschaften*, yani Alman Savunma Politikası ve Savunma Bilimleri kurumunda yönetici sıfatıyla askerî konularda makaleler yazmış ve konferanslar düzenlemiştir. Von Mittelberger, Alman Genelkurmayı tarafından finanse edilen ve kendi tabiriyle “askerî meseleleri objektif kriterlerle”, araştıran bu enstitüyü tarifinde “Hitler politikalarının propaganda kurumu”, olmadığından bahsederken, tarih araştırmalarının bugüne kadar ortaya koyduğu sonuçlar dikkate alındığında ironiden öteye gidemediği de görülmektedir.³⁸ Von Mittelberger bir adım daha ileriye giderek ilmi kriterlerin ön planda tutulduğunu iddia ettiği bu araştırma enstitüsündeki aşırı Nazi eğilimi ile bilinen ordudan konuşmacıların tercih edilmediğini ve bu sebeple enstitünün faaliyetlerinin Münih'deki Nazi Partisi yönetimince güvensizlikle ve yakından takip edildiğini de iddia etmektedir.³⁹

36 BArch-MA, N40/12, s. 46.

37 BArch-MA, N40/8, s. 47.

38 Frank Reichherzer, “Demilitarisierung, Bellifizierung und Hybridisierung im Zeichen des „totalen Krieges“, Auf den Spuren von Krieg in der deutschen Fachzeitschriftenpublizistik der Zwischenkriegszeit, *Deutsche Militärfachzeitschriften im 20. Jahrhundert. Potsdamer Schriften zur Militärgeschichte*, Editör: Markus Pöhlmann, Militärgeschichtliches Forschungsamt, Potsdam 2012, s. 47.

39 BArch-MA, N40/12, s. 47-48.

Von Mittelberger'e savaş boyunca Alman ordusunda cephede aktif bir görev verilmese de, ihtiyaç duyulduğu dönemlerde Alman Genelkurmay karargâhında görüşmelere katılıp, Türkiye ile ilgili konularda görüşü ve bilgisine başvurulmuştur. Von Mittelberger, hatıratından ve tarih literatüründen elde ettimiz bilgilere göre, 10-12 Şubat 1941 tarihlerinde asker üniformasıyla Berlin'de Alman ordu kurmaylarının katıldığı görüşmelerde, Türk ordusunun savunma ve askerî kabiliyeti üzerine fikirlerini paylaşmıştır.⁴⁰ Alman Generalin Harp Okullarındaki faaliyetleri ve görevleri nedeniyle böylesine bir toplantı için daha donanımlı birinin görüşü alınamazdı.⁴¹ Von Mittelberger, bu göreviyle ilgili hatıratında şu ifadeleri kullanmaktadır:

"Şubat 1941'de, Balkan cephesinin açılmasının hemen öncesinde Berlin'de bulunan Kara Kuvvetleri Komutanlığı merkezine görüşmelere davet edildim. Benden, Bulgar ve Alman ordu birliklerinin Türkiye'ye saldırısı durumunda, Türk ordusunun operasyon kabiliyeti hakkında bir uzman raporu hazırlamamı istediler. Savaşın başında vurguladığım gibi, dışarıdan herhangi bir saldırı gelmediği müddetçe Türkler savaşın dışında kalmaya özen gösterecektir. Motorlu birlikleri hızlı bir şekilde Türkiye üzerinden Suriye'ye geçirme planını görüşmeler esnasında duyduğumda, böyle bir fikrin uygulamasının zorluklarla karşılaşabileceğini ifade ettim. Böylesine bir operasyon için yapılan hazırlık çalışmalarına göz ucuyla bakmak dâhi özellikle Türkiye'nin coğrafi durumu hakkında korkutucu bir bilgisizliği ortaya koyuyordu. Karargâhta bulunan Türkiye haritasını incelediğimde, bir çok bilginin yanlış olduğunu görmem, beni açıkçası şaşırtmadı. Çünkü harita bilgileri istihbaratçılardan toplanmıştı. Türk Genelkurmayı tarafından titizlikle uygulanan gizlik politikasından ötürü, Türkiye'de askerî bilgiye ulaşma ve hakkıyla değerlendirmek, yıllarca bu ülkede görev yapmış askerî danışmanlar için gayet zor iken, asıl mesleği iş adamı olan Nazi partisinin Türkiye temsilcisinden elde edilen bilgilerin güvenilir olmadığı, gayet açıktı."⁴²

Milliyet gazetesinin haftalık eki Yakın Tarihimiz'den Ahmet Yalım imzasını taşıyan yazısında da, von Mittelberger'in "Türk Trakya'sına saldırıya geçildiği zaman Yıldırım Orduları süratle sahil yolundan İstanbul'u işgal etmeli ve Anadolu'ya geçmeliydi" ifadesi geçiyor. Bunun yanı sıra "Eğer Türkler büyük bir ruhsal çöküntüye uğramazlarsa, çok sert bir direnişle karşılaşmamız doğaldır" satırlarına yer vermiştir.⁴³ Von Mittelberger'in 2 günlük kritik Berlin görüşmelerinde Alman Generalkurmayı Komutanlarına hangi tavsiyelerde bulunduğu ve Türk ordusunun kabiliyetleri hususunda hangi mahrem bilgileri paylaştığı konusu, daha ayrıntılı Alman arşiv araştırmasıyla ortaya çıkartılmalıdır.

Hilmar von Mittelberger'in Türkiye Hakkındaki Gözlemleri

Makalemizin bu başlığında, von Mittelberger'in Türkiye'de görev yaptığı süre içerisinde Türk ordusu ve kurmay kadrosu ile münasebetleri ve Hitler ve Atatürk

40 BArch-MA Pers 6-2097, s. 12.

41 Rolf-Dieter Müller, Reinhard Gehlen. *Geheimdienstchef im Hintergrund der Bonner Republik. Die Biographie. Teil 1: 1902-1950*, Ch. Links Verlag, Berlin 2017, s. 202.

42 BArch-MA, N40/12, s. 48-49.

43 Ahmet Yalım, "Yakın Tarihimiz", *Milliyet Gazetesi Tarih ve Kültür Eki*, İstanbul, 1982, Sayı: 1, s. 4.

üzerinden Türk ve Alman politik sistemleri hakkındaki karşılaştırmalı tespitleri ve yorumları yer almaktadır.

Von Mittelberger, hatıratının ilk sayfalarında Harp Okulları Komutanı Ali Fuat Erden ve Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak ile Türkiye'de geçirdiği zaman içerisindeki münasebetleri ve onlar hakkındaki yorumlarını aktarır. Sahip olduğu yüksek eğitimin yanı sıra Almanca ve Fransızcaya hâkim olan Harp Okulları Komutanı Ali Fuat Erden ile görevi boyunca günlük olarak görüşen von Mittelberger, Türk komutanın askerî bilgi ve birikiminin yanında yüksek azmi, işini severek, düzgün ve titizlikle yapması sebebiyle, sorumlusu olduğu eğitmen subaylar ve öğrenciler için rol model biri olduğu yorumunu yapmaktadır. Von Mittelberger'e göre, Erden'in Genelkurmayın farklı kademelerinde görev almasından dolayı iyi bir askerî eğitime ve büyük bir organizasyon deneyimine sahip olduğundan bahsetmektedir. Erden'in, bir askerî planın zayıf ve hatalı yönlerini anında sezme yeteneğini ve keskin ve eleştirel bir zekaya sahip olmasını övmektedir. Von Mittelberger, Harp Okullarının kendisini de şaşırtacak derecede yüksek seviyede eğitim veren kaliteli bir kurum olarak, kütüphanesinin eğitmenler ve öğrenciler için oldukça zengin ders kitaplarına sahip olmasını Erden'e borçlu olduğunun da altını çizmektedir. Alman General, İstanbul'da bulunduğu yıllarda Erden ile uyumlu bir şekilde çalışma içerisinde olduklarını belirtirken, kültürel farklılıklara dayandırdığı hatalardan ayrıntıya girmeden bahsetmektedir:

“General (Erden) ile çalıştığım yıllar içerisinde, onunla hemen hemen her gün irtibat halindeydim. Öyle ki, Harp Okullarını ve orduyu ilgilendiren meselelerde görüşümü ve düşüncemi almadığı konu yoktur. Önerilerimin yerine getirilmesi konusunda oldukça açıktı. Herşeye rağmen gereksiz yere büyütülen, fakat benim sebep olmadığım, anlaşmazlıkların da engellenemediği oluyordu. Nitekim Türkiye'deki her yabancı gibi ben de görev yaptığım ülke ve halkının hususiyetleri ile uyumlu olmayan taleplerde bulunmak hatasına düşmekteydim.”⁴⁴

Von Mittelberger hatıratında Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ı Türkiye'de tanıdığı generaller içerisinde ayrı bir yerde konumlandırmaktadır. Von Mittelberger, kimi Türk generaller hakkında ara sıra olumsuz yorumlar duymasına rağmen, Mareşal hakkında tek bir olumsuz cümle duymadığının aktarmaktadır. Görev süresi boyunca sıkça irtibat halinde olduğu Fevzi Çakmak ile Türkiye'ye gelişinin hemen akabinde tanışan Alman Generalin bilgi ve tecrübesinden Genelkurmay da istifade etmiştir. Von Mittelberger'den görevine başladığı ilk senesinde Genelkurmay merkezi için görevlendirilmesi düşünülen 30 subay adayın mesleki uygunluğunun gözden geçirmesi istenmiştir. Von Mittelberger, sahada bir hafta süren ve taktik konuları içeren talimler esnasında Fevzi Çakmak'ın kendisini ve çalışma metodunu daha yakından gördüğünü, o günden itibaren Genelkurmay Başkanı'nın güvenini ve saygısını kazandığını

ve bu güveni Türkiye’de bulunduğu yıllarda sürekli hissettiğini belirtmiştir. Buna örnek olarak yönettiği askerî tatbikatlara Genelkurmay Başkanı’nın iştirak etmesini ve ülke sınırlarının savunması ve ordunun ihtiyacı olan silah ve teçhizat ile alakalı konularda fikir alışverişinde bulunmalarını saymaktadır. Kazanılan bu güvenin kendisi için her zaman avantaj teşkil etmediğini hatıratında hafif ironiyle karışık açıklamaktadır: Kendisini onurlandıran bu güven, çalışmalarının gece yarısına kadar uzamasını, hatta sayısız geceleri masa başında kitap yazarak geçirmesinin yegâne sebebidir. Mareşalin isteği üzerine verdiği konferanslar, dersler, Genelkurmay gezileri ve yönettiği stratejik tatbikatların son cümlesine kadar Türkçe’ye aktarılması ve basılarak orduda dağıtılması, onun için ağır bir iş yükü anlamına geliyordu. Türkiye’yi terk ettiğinde, verdiği derslerden oluşan yaklaşık 50 cilt yayınlandı. Bu da onu kendi tabiriyle Türkiye’nin en “verimli” askerî yazarı olmasını sağlamıştı.⁴⁵

Hatıratında Harp Okulları komutanı Ali Fuat Erden ve Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak hakkında olumsuz yorumdan bulunmayan von Mittelberger, Türk ordusu ve askeri hakkındaki tespitlerinde ise tam tersi bir tavır sergilemiştir. Tarih boyunca asker olan Türk milletinin vatanında, kendisini eski bir asker olarak yabancı hissetmediğini açıklayan von Mittelberger’in Türkiye’de Harp Okullarında ve ordu içerisindeki gözlemlerinden yola çıkarak yaptığı tespitlerden ilki, teorik bilgilere atfedilen önemden dolayı, teorik bilginin pratiğe aktarılmasının ihmal edildiğidir. İkinci olumsuz gözleminde ise basit gibi gözüken stratejik sorunların büyük fantazilerle çözüme gayretinin, Türkler gibi Almanlara da verdiği ağır zayıttan bahsetmektedir. Von Mittelberger göre, Adolf Hitler’in Sezarvari bir tavırla İkinci Dünya Savaşı’nda Alman ordusunun tecrübeli generallerinin uyarılarına kulak asmayarak gerçekleştirmek istediği savaş planı, Almanya’nın askerî çöküşüne sebep olmuştur. Alman General, Enver Paşa’nın çevresindeki generallerin telkinlerini görmezden gelerek Erzurum bölgesinin kış şartlarını ve kısıtlı lojistik destek olanaklarını hesaba katmaksızın askerleri Rusya’ya karşı savaşa sürmesini, benzer stratejik hatanın sonucu olarak yorumlamaktadır. Bu bağlamda İsmet Paşa ile aralarında geçen bir konuşmaya da atıfta bulunmaktadır:

“1937 yılında eski Cumhurbaşkanı, General İsmet İnönü ile bir toplantı vesilesiyle bir araya geldiğimizde, öğrencilerimin strateji alanındaki yeteneklerini vurguladığım ve aynı zamanda öğrencilerimde sıkça ortaya çıkan dizginlenmiş abartılı savaş planlarının tehlike arz ettiğini bildirdiğimde, benim bu çekincemi tamamiyle onayladığını, fakat Türk halkının kanının çokça akmasına sebep olan böyle bir yaklaşıma, eğitimlerim esnasında kararlı bir şekilde karşı çıkmam tavsiyesinde bulundu.”⁴⁶

Planlı bir organizasyon için yetersiz gördüğü Türklerin bir doğaçlama uzmanı olduğunun altını çizen von Mittelberger, orduda organize olmanın

45 BArch-MA, N40/12, s. 9.

46 BArch-MA, N40/12, s. 12-13.

hayati bir önem arz ettiğini belirterek, subay ve generallerin katıldığı Genelkurmay gezileri ve stratejik tatbikatlarda bu sorunu sıkça gözlemlediğini aktarmaktadır.⁴⁷ Von Mittelberger'in orduda tespit ettiği organizasyon boyutlu sorunların yanı sıra ordunun donanım ve teçhizat bakımından dönemin teknik gelişmeleri kapsamında değerlendirildiğinde, modern silahlarla donatılan orduların çok gerisinde olduğunu ve gelişim kaydetmesini gerekli görmektedir. Ordunun silah ve teçhizat tedarikinde dış devletlere bağlı olmasına ve teknik konulardaki bilgisi oldukça sınırlı olan askerî personelin daha çok gelişim kaydetmesinin önemine atıfta bulunmaktadır.⁴⁸ Von Mittelberger'in hatıratında tespit edilebilen tek olumlu yorum ise Türk öğrencilerinin askerî tatbikatlar amacıyla gerçekleştirdikleri arazi tespiti, arazinin askerî taktik açısından değerlendirilmesi ve arazi şartlarına çok çabuk uyum sağlaması konusunda başarılı olduklarıdır. Alman General, öğrencilerinde gözlemlediği bu becerileri ve onların doğa ile olan bağını, Türklerin eski zamanlardan gelen göçebe kültürüne sahip olmasıyla açıklamaktadır.⁴⁹

Von Mittelberger hatıratında, Türkiye Cumhuriyeti'nin bânisi Mustafa Kemal Atatürk hakkında değerlendirmelere de yer vermektedir. Alman General, Mustafa Kemal Atatürk ile 1934 yılında İran Şahı Muhammed Rıza Pehlevi'nin Harp Okullarını ziyaretinde kısa bir görüşme gerçekleştirdiğini aktarmaktadır.⁵⁰ Türkiye'de bulunduğu yıllarda sıkça "Nazi Hitler sistemi" ile Atatürk'ün "mutlakiyetçi rejimi" arasında var olan farkı kendi kendine sorduğunu belirten von Mittelberger, Atatürk'ü ve Hitler'i kendi kurdukları ve yine kendilerine sadakatle bağlı partilere dayanan ve devlet hayatında sadece kendi iradelerinin varlığını kabul eden "iki diktatör" olarak yorumlamaktadır. Bununla beraber iki sistemin iç dinamikleri hakkında daha fazla bilgi sahibi oldukça bunun sadece dışarıdan görünen bir benzerlik olduğu ve aslında "iki diktatoryal" sistemin pek de ortak özelliklerinin olmadığını anlaşılabileceğini eklemektedir. Von Mittelberger, iki devlet adamı arasındaki en önemli farkın, iki liderin geçmişleri, iktidara çıkış süreçleri ve iktidarı ele alışı biçimlerinde ortaya çıktığını belirtir ve bu tespitini şu ayrıntılarla açıklar:

"Hitler hiçbir zaman demagojik parti liderliğinden devlet adamlığına geçememiştir. Onda, böyle bir durum için gerekli şartlar da eksikti. O, iyi bir eğitim ve tarih bilgisinden mahrum, halkın kabiliyetinin sınırları hakkında fikir sahibi olmayan bir hayalperestti. Fikirleri gibi yaptıkları da uçuk ve karmaşıktı. Ahlak duygusundan uzak, psikopat bir zorbaydı. Atatürk, liderliğini demagoji ve yalan propaganda ile değil, aksine gerçekleştirdikleri ile kazandı. O, çok büyük bir devlet adamıydı. Elindeki gücün farkında olan, sağlam iradeli, cesaretli ve şaşmaz bir görüş kabiliyetine sahip, tedbirli biriydi. Ekseriyeti ruhsal ve etik

47 BArch-MA, N40/12, s. 13.

48 BArch-MA, N40/12, s. 14-15.

49 BArch-MA, N40/12, s. 13.

50 BArch-MA, N40/12, s. 26.

Görüş

Akademik
Bakış

109

Cilt 14
Sayı 28
Yaz 2021

değerler bakımından düşük seviyede ve sahip oldukları eğitim düzeyi, kabiliyetleri ve karakterleri bakımından hak etmedikleri makamları işgal eden Nazi ileri gelenleriyle karşılaştırıldığında, yanındaki çalışma arkadaşları ahlak sahibi ve entelektüel elitlerden oluşmaktaydı. Atatürk halkının kurtarıcısı olarak, ülkenin içerisinde bulunduğu büyük aciliyetten ötürü meydana gelen hadise sonucunda diktatör olmuştur. Hitler ise kelimenin tam anlamıyla gaspçıydı. İktidara çıkışı ve ülke yönetimi anlayışı, ülkenin içinde bulunduğu durumun gerekliliğinden ziyade, popülist liderliğin, delilik boyutlarına varan vahşi kibirin ve hayal bile edilemeyecek ahlaksızlığın sonucudur. Halkı çöküşten kurtarmak ve sağlıklı bir devlet kurmak için Türkiye'nin Birinci Dünya Savaşı sonunda bulunduğu durumdan ancak kararlı ve zeki diktatörün çıkış yolu kurtarabilirdi. Türk halkının çoğunluğu bu durumu gördü ve baskı ve zorlama olmaksızın, içten gelen bir inançla diktatörünü takip etti.⁵¹

Yazarın bu ifadelerinin üzerinde durulması gereken nokta, onun iki ülkede gerçekleşen siyasi süreçler hakkında tarihi gerçeklerle örtüşen tutarlı tespitleridir. Alman Generalin, Hitler ve onun yönetim tarzını ortaya koyarken nefret derecesine varan üslubu savaş sonrası yaşadığı hayal kırıklığı ve hatıratında sıkça rastlanan şekilde, kendisini Nazi karşıtı olarak konumlandırma çabasının bir tezahürüdür. İki politik sistemi karşılaştırmaya devam eden von Mittelberger'e göre Atatürk, iktidarı boyunca sert tedbirlere başvurmak zorunda kalmış ve gerçekleştirmek istediği reformlara karşı çıkanları acımasız bir şekilde bastırmıştır. Devamında ise şu satırlarla kendi ülkesinden aktardığı örneklerle karşılaştırmaya devam eder:

"Fakat onun yönetiminde biz Almanların yaşamak ve tecrübe etmek zorunda kaldığımız derecede bir zulüm ve jurnalcilik sistemi hiçbir zaman ortaya çıkmadı. Onun iradesine bağlı olmasına rağmen, devletin işleyişinde parlamentoya önemli görevler düşmekteydi. Türk parlamentosu, Nazi rejiminin Alman meclisi gibi gülünç derecede sesi kesilmiş, sahte bir parlamento değildi. Halkın temsilcileri, engelsiz ve tehlikesiz şekilde konuşma imkanı bulmakta ve hükümet kararlarına karşı açıktan değerli uyarılarını yapabilmekteydi. Kimi yolsuzluklar da bu şekilde ortaya çıkarıldı. Halkın temsilcilerine böylesine serbest ifade imkanı sağlandığı ve basın da bizdeki gibi uniformalı olmadığı ve köleleştirilmediği için, Türkiye'de diktatörlük halkın çoğunluğu tarafından baskı ve insan haklarının sınırlandırılması olarak algılanmamaktadır."⁵²

Hitler rejiminin baskıcı ve şiddette sınır tanımayan yönetim pratiği, tarihi dayanakları olan bir hakikattir. Özellikle basında sansür, Nazi propagandasının yegane dayanağı olduğundan Joseph Goebbels'in Propaganda Bakanlığı'nın onayı olmayan haberlerin gazetelerde yayınlanması mümkün değildi. Basında sansür konusunda Türkiye örneğine baktığımızda, İkinci Dünya Savaşı esnasında basın üzerinde dönemsel bir baskı olmakla beraber, Türkiye'de barış yıllarında Hitler rejimiyle kıyaslanmayacak derecede oldukça renkli bir basın yayın hayatı söz konusuydu.

51 BArch-MA, N40/12, s. 24-25.

52 BArch-MA, N40/12, s. 25.

Sonuç

Alman General Hilmar von Mittelberger, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasında Türk ordusunda görev alan danışmanlar içerisinde gerek geriye bıraktığı eserler ile gerekse Türk ordusunun kurmay kadrosu ile olan yakın münasebetleri ile ön plana çıkmaktaydı. Türkiye'ye geliş sebebi ile alakalı her ne kadar çelişkili bilgiler olsa da, kendi ülkesinde aldığı aylık maaşın oldukça üzerindeki teklifin onu cezbedtiği aşikârdır. Türk Genelkurmayının penceresinden, von Mittelberger'in Harp Okullarında görevlendirilme sebebine baktığımızda, kariyerinin büyük bir bölümünü Alman ordusunda geçirmiş ve Alman Harp Okulunda yöneticilik pozisyonuna yükselmiş başarılı bir kariyer dikkat çekmektedir.

Von Mittelberger, Harp Okulları yönetimi ve Türk Kurmayları tarafından güvenilir bir çalışma arkadaşı olarak görülmüştür. Türkiye'de bulunduğu süre içerisinde ordunun çeşitli alanlarında Alman Generalin icra ettiği görevin gizliliği ve mahremiyeti, onun ancak Türk Genelkurmayı'nın güvenini kazanmış olması ile açıklanabilecek bir durumdur. Fakat yabancı bir ülkenin vatandaşı olan ve ömrünün büyük bir bölümünü Alman ordusuna adanmış birine karşı bu denli güven duyulmasının, ileride Türkiye'nin millî menfaatine zarar verici bir savunma zaafiyetine dönüşebileceğinin, Türk Genelkurmayı tarafından hesap edilmediği iddia edilebilir. Bir yabancı danışman ile gizlilik derecesi yüksek mahrem bilgileri paylaşmanın ülkenin savunma güvenliği açısından hangi sonuçları doğurabileceği riski ise İkinci Dünya Savaşı'nda ortaya çıkacaktır. Nitekim 10-12 Şubat 1941 tarihlerinde Berlin'de Alman ordu komutanlarına Türkiye hakkında, burada bulunduğu süre içerisinde edindiği bilgileri sunduğu bilinmektedir.

Von Mittelberger, hatıratında beraber çalıştığı Türk Komutanları ve Türk ordusu hakkındaki yorumlarında olumlu yönleri aktardığı gibi, eleştirilmesi gereken noktalara da değinmiştir. Mustafa Kemal Atatürk ve Adolf Hitler iktidarı döneminde iki devlet adamının uyguladığı siyasetin karşılaştırılması ve ortaya koyduğu tezleri, günümüzün tarihi gerçekleriyle örtüşmektedir. Hatıratında kullandığı dil ve Nazi rejimine yaklaşımına bakıldığında, kendisini sıkça Hitler karşıtı gösterme gayesi, dikkat çekmektedir. Fakat hatıratını kaleme aldığı tarih olan 1948 yılı dikkate alındığında 1923'deki rolünden dolayı kendisini Hitler karşıtı olarak tanımlayan von Mittelberger, bununla tezat oluşturacak şekilde, oldukça erken sayılabilecek zamanlamayla Türkiye'de Mayıs 1933'te Hitler'in Nasyonsosyalist Partisi üyesi olmuştur.

Hilmar von Mittelberger'in hatıratından yola çıkarak incelediğimiz, Almanya ve Türkiye yılları, Harp Okullarındaki görevi, faaliyetleri, ordu komuta kademeleri ile olan münasebetleri ve Türkiye'nin siyasi ve askerî durumu üzerine tespitleri, Alman General hakkında kısmen de olsa bir biyografik boşluğu doldurma amacıyla yazılmıştır. Von Mittelberger'in İkinci

Gazi

Akademik
Bakış

111

Cilt 14
Sayı 28
Yaz 2021

Dünya Savaşı esnasında Türkiye ile alakalı faaliyetleri, bu bağlamda Alman Genelkurmayı'ndaki misyonu, kapsamlı Alman arşiv araştırması ile ortaya çıkartılmalıdır. Ayrıca, makalenin sınırlı kapsamından ötürü araştırmamızın dışında tuttuğumuz Alman Generalin, Türk askerî literatürüne kazandırdığı çalışmaları incelenmeli ve teferruatlı bir Türk ve Alman arşiv araştırması ile von Mittelberger biyografisi yazılarak, Türk tarihinin istifadesine sunulmalıdır.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi
Başbakanlık Kararlar Daire Başkanlığı (1928-)
BCA, Fon Adı: 30-18-1-2., Yer Numarası: 34-17-6., 18.03.1933.
BCA, Fon Adı: 30-18-1-2., Yer Numarası: 32-72-1., 21.11.1932.
Federal Almanya Askerî Arşiv Freiburg
Bundesarchiv-Militärarchiv Freiburg (BArch-MA)
BArch-MA N 40.
BArch-MA MSg 2/3284.
BArch-MA N 239.
BArch-MA Pers 6-2097.
Institut für Zeitgeschichte München (IfZ)
IfZ ZS 679.

Kitaplar ve Makaleler

ALKAN, Necmettin, "II. Abdülhamid Devrinde İstihdam Edilen İlk Alman Askerî Heyetinin Komutanı Otto von Kaehler ve İki Tarafın Beklentileri", *Tarih Dergisi*, Sayı: 43, İstanbul 2006, s. 135-165.
"Wilhelm Colmar von der Goltz", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Ek-1, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2016, s. 478-480.
ALKAN, Resul, *Die „Türkische Post“: Eine deutsche Propagandazeitung in der Türkei 1926-1944*, LitVerlag, Münster 2019.
BALI, Rifat, "Hitler ile Görüşme. Ordu Komutanı Orgeneral Cemil Cahit Toydemir'in Almanya Gezisi", *Toplumsal Tarih*, Sayı: 165, İstanbul 2007, s. 38-42.
BEYDİLLİ, Kemal, "II. Abdülhamid Devrinde Gelen İlk Alman Askerî Heyet Hakkında", *Tarih Dergisi*, Sayı: 32, İstanbul 1979, s. 481-494.
"Helmuth von Moltke", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt:30, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2005, s. 267-268.
GEBHARDT, Hartwig, *Mir fehlt eben ein anständiger Beruf. Leben und Arbeit des Auslandskorrespondenten Hans Tröbst (1891-1939)*, Edition Lumière, Bremen 2007.
GRANIER, Gerhard, "Quellen des Bundesarchivs zur Tätigkeit deutscher Militärberater im Ausland", *Aus der Arbeit der Archive: Beiträge zum Archivwesen, zur Quellenkunde und zur Geschichte; Festschrift für Hans Booms*, Editör: Friedrich P. Kahlenberg, Boppard am Rhein, Boldt 1989, s. 426-441.
GRÜBHABER, Gerhard, *The German Spirit in the Ottoman and Turkish Army, 1908-1938: A History of Military Knowledge Transfer*, Walter de Gruyter, Oldenburg 2018.
KOÇAK, Cemil, *Türk-Alman İlişkileri (1923-1939). İki Dünya Savaşı Arasındaki Dönemde Siyasal, Kültürel, Askerî ve Ekonomik İlişkiler*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.

Erken Cumhuriyet Dönemi Türk-Alman Askerî İlişkileri ve
General Hilmar von Mittelberger'in Harp Okullarındaki Faaliyetleri

MANGOLD-WILL, Sabine, *Begrenzte Freundschaft. Deutschland und die Türkei 1918-1933*, Wallstein Verlag, Göttingen 2013.

MÜLLER, Rolf-Dieter, Reinhard, Gehlen, *Geheimdienstchef im Hintergrund der Bonner Republik. Die Biographie. Teil 1: 1902-1950*, Ch. Links Verlag, Berlin 2017.

ÖZGÜLDÜR, Yavuz, *Türk Alman İlişkileri (1923-1945)*, Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, Ankara 1993.

REICHERZER, Frank, "Demilitarisierung, Bellifizierung und Hybridisierung im Zeichen des „totalen Krieges“. Auf den Spuren von Krieg in der deutschen Fachzeitschriftenpublizistik der Zwischenkriegszeit", Editör: Markus Pöhlmann, *Deutsche Militärfachzeitschriften im 20. Jahrhundert. Potsdamer Schriften zur Militärgeschichte*. Band 17. Militärgeschichtliches Forschungsamt, Potsdam 2012.

TRÖBST, Hans, *Mustafa Kemal'in Ordusunda Bir Alman Yüzbaşı*, (çev.Yüksel Pazarkaya), Kırmızıkeçi Yayınevi, İstanbul 2019.

TÜRK, Fahri, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye ile Almanya Arasındaki Silah Ticareti", *Belleten*, Cilt: LXXIX, Sayı: 285, Ankara 2015, s.761-782.

Türkiye ile Almanya Arasındaki Silah Ticareti 1871-1914- Krupp Firması, Mauser Tüfek Fabrikası, Alman Silah ve Cephane Fabrikaları, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2012

VON MOLTKE, Helmut, *Moltke'nin Türkiye Mektupları* (çev. Hayrullah Örs), Remzi Kitabevi, İstanbul 1969.

WALLACH, L. Jehuda, *Bir Askerî Yardımın Anatomisi* (çev. Fahri Çeliker), Genelkurmay Yayınları, Ankara 1985.

YALIM, Ahmet, "Yakın Tarihimiz", *Milliyet Gazetesi Tarih ve Kültür Eki*, Sayı: 1, İstanbul 1982.

YORULMAZ, Naci, *Büyük Savaşın Kara Kutusu. 2. Abdülhamid'den 1. Dünya Savaşı'na Osmanlı Silah Pazarının Perde Arkası*, Kronik Kitap, İstanbul 2018.

Ek 1- Hilmar von Mittelberger'e ait bir portre çizim 1941

Kaynak: Federal Almanya Askerî Arşivi Freiburg, BArch-MA N40/38.

Görüş

Akademik
Bakış

113

Cilt 14
Sayı 28
Yaz 2021

Extended Abstract

German General Hilmar von Mittelberger stood out among the consultants who served in the Turkish army between the First and Second World War, both with the works he left behind and his close relations with the staff of the Turkish army. Although there are contradictory information regarding the reason for his arrival in Turkey, it is obvious that the offer well above the monthly salary he received in his own country attracted him. When we look at the reason for von Mittelberger's assignment to the Military Schools from the perspective of the Turkish General Staff, a successful career that has spent most of his career in the German army and promoted to a managerial position in the German Military Academy draws attention.

Von Mittelberger has been regarded as a reliable colleague by the Military Schools administration and the Turkish Staffs. The confidentiality of the duty performed by the German General in various fields of the army during his approximately 7 years in Turkey is a situation that can only be explained by the fact that he gained the trust of the Turkish General Staff. However, it can be argued that the Turkish General Staff did not calculate that such a trust in someone who is a citizen of a foreign country and who has devoted a large part of his life to the German army could turn into a defense weakness that damages Turkey's national interest in the future. The risk of the consequences of sharing highly confidential information with a foreign consultant in terms of defense security of the country will arise during the Second World War. As a matter of fact, it is known that on February 10-12, 1941, he presented the information he gained about Turkey to the German army commanders in Berlin.

Von Mittelberger, in his memoirs, mentioned the positive aspects in his comments on the Turkish Commanders and the Turkish Army, as well as the points that should be criticized. The comparison of the politics implemented by two statesmen during the reign of Mustafa Kemal Atatürk and Adolf Hitler and their theses coincide with today's historical facts. Considering the language he used in his memoirs and his approach to the Nazi regime, his aim to show himself against Hitler frequently draws attention. However, considering the year 1948, which is the date he wrote his memoirs, von Mittelberger, who defined himself as anti-Hitler due to his role in 1923, became a member of Hitler's National Socialist Party in May 1933 in Turkey, in contrast with this, with a very early timing.

Based on the memoirs of Hilmar von Mittelberger, the years of Germany and Turkey, his duties and activities in the Military Schools, his relations with the army command levels and his determinations on Turkey's political and military situation were written about the German General, even partially, to fill a biographical gap. The activities of Von Mittelberger regarding Turkey during the Second World War, and the mission of the German General Staff in this context, should be revealed through a comprehensive German archive research. In addition, a detailed Turkish and German archive research and a biography of von Mittelberger, which we excluded from our research due to the limited scope of the article, should be written and presented to the benefit of Turkish history.